

Finlands självständighetsdag 100 år

Vårt Land, Illustration till första dikten i Fänrik Ståls sägner av Johan Ludvig Runeberg av Albert Edelfelt postad 1900-12-14.

Finlands mö signerat Ragnhild Sellén..På bröstet bär hon finska stadsvapnet, ett av förslagen till finska flaggan. Hon stödjer sig på Alexander I-s lagbok

Finland har nu stått på högst kapabla egna ben i jämt 100 år efter att ha varit Sveriges östra del under 600 år och ett ryskt storfurstendöme under ytterligare dryga 100 år.

Expositionen är baserad på min krönika i Kort-nytt Nr 4 2017 som kom ut i dagarna för 100-årsjubileet den 6 december 2017 och ägnades min hyllning till grannlandet med en vykortsrapsodi över framväxten av den finländska nationen – bästa broderfolk, ursäktat att er historia är sedd med svenska ögon!

Finlands mö

Finska fanan postad 1906 till finska telegrafkontoret i St Petersburg. Osignerat kort utgivet av Axel Eliasson. Attribuerad till Ragnhild Sellén.

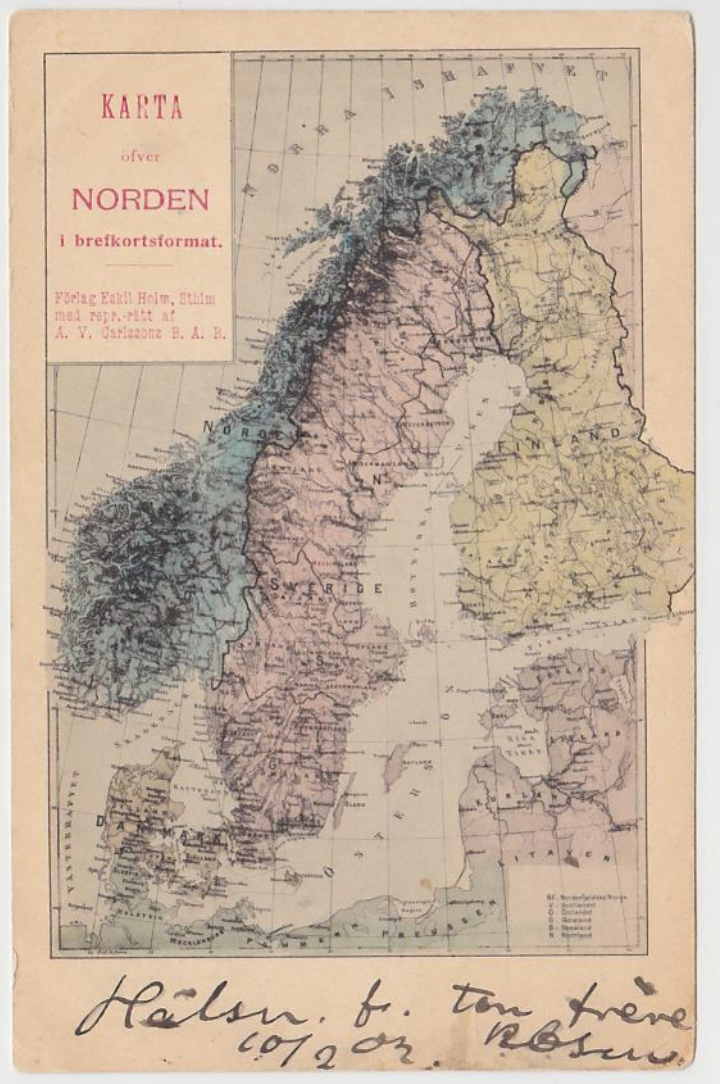
Finlands mö kan också avse Finlands statsgränser, liknande en kvinna med en uppsträckt arm mot treriksröset, sitt huvud och sin klänning.

Likheten med Selléns teckning är slående—hon får till och med två armar under perioden 1920-1940.

Finlands mö kan anas i gult på kartkortet utgivet av Eskil Holm. Otydligt stämplat, troligen 1903.

Finlands mö, på finska Suomi-neito, är Finlands Moder Svea. Ofta tecknad som en ung kvinna i vit eller blå-vit klänning, blond blåögd och barfota.

Från början kallades hon ofta Aura efter Aura å som mynnar ut vid Åbo, länge Finlands lärdomscentrum. Aura förekommer hos Runeberg som kallar Kungliga Akademien i Åbo för Auras lärosalar.

Finland till 1809

I förhistorisk tid var området behärskat av finnar, tavaster, lappar och kareler. Namnet Finland användes på 11–1200-talen enbart om landskapet runt Åbo.

SEVERIN FALKMAN: KAARLE KNUUTINPOJAN LÄHTÖ VIIPURIN LINNASTA. Karl Knutsson Bonde begifvande sig från Wiborgs slott till kungavalet i Stockholm 1448 (1886). Ej postalt behandlat vykort utgivet av W.S.O.Y. efter 1905.

Under andra halvan av 1100-talet gjorde svenske kungen Erik den helige ett halvt mytiskt korståg och erövrade Finland.

Dagens finska rike sågs länge som svenska landskap bland andra.

Karl Knutsson Bonde, född ca 1408, död 1470, var svensk riksföreståndare 1438–1440, kung av Sverige 1448–1457, 1464–1465 och 1467–1470 samt kung av Norge 1449–1450. Född i Stockholm, delar av sitt liv smålänning, var han under Unionsstriderna och Engelbrektsupproren aktiv i hela Norden. Under kung Kristofers tid begärde han hela Finland som förläning—och fick stora delar. Det är från denna maktbas Severin Falkmans historiemåleri från 1886 avbildar hans resa mot kungavalet i Stockholm 1448.

Till Gustaf Vasas begravning 1560 bars landskapsvapen för Dalarna bredvid de historiska finska landskapen egentliga Finland och Savontama. Först några år tidigare, 1556, hade Hertig Johan proklamerat hertigdömet Finland, en nation började ta form.

I Grevens tid

Född i Gränna, hjärtat av Per Brahe dy-s grevskap, den enda svenska stad grundad med grevliga och inte kungliga stadsprivilegier ser jag gärna tillbaks på grevens tid som generalguvernör i Finland under två perioder på 1630- till -50-talen.

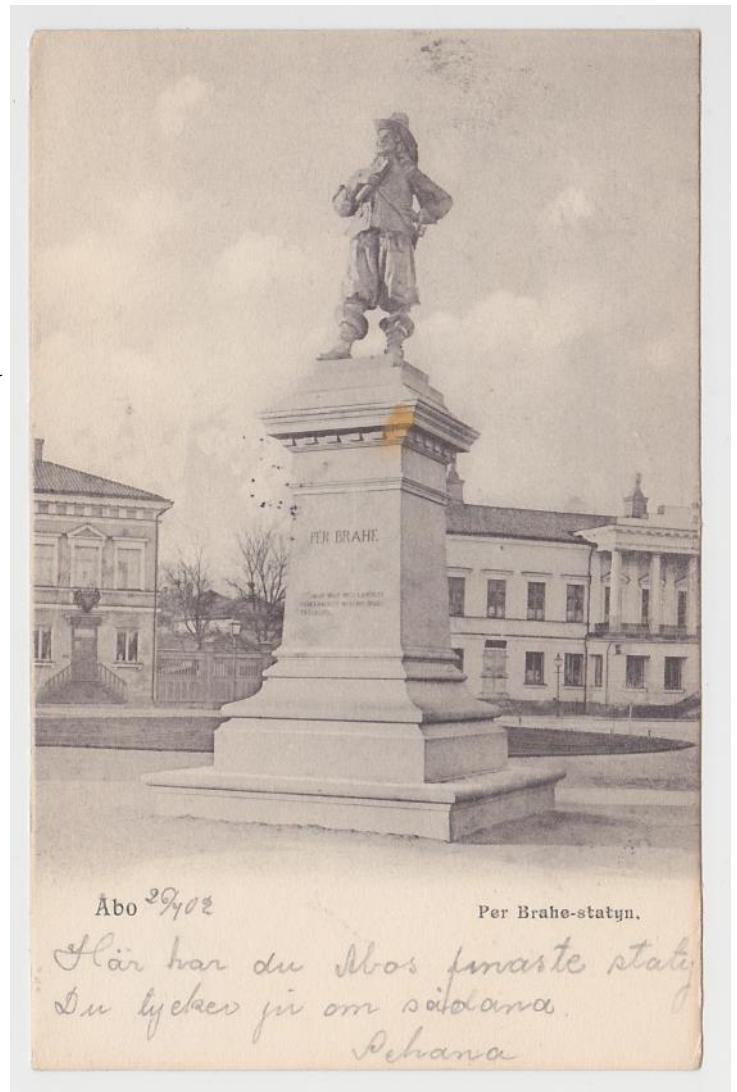
Från Tavastehus 1639 till Veckelax Nystad 1653 grundas tio grevliga städer. Han grundade också Åbos kungliga akademi, idag Helsingfors universitet.

Gustaf III—tjusarkonungen

Gustaf III:s ryska krig 1788–1790 gav honom inga lagrar, även om segern vid Svensksund gjorde möjligt att sluta fred utan landförlust.

Hans största arvedel blev 1772 års regeringsform som i stort kom att gälla även under ryska tiden med tsaren som finsk statschef.

Slaget vid Svensksund hyllas på ett vykort utgivet för Gustaf Adolfsförbundet 1904 i Stockholm.

Per Brahes staty i Åbo, utförd 1888 av skulptören Walter Runeberg, Johan Ludvigs son. "Åbos finaste staty" skriver avsändaren på kortet!

1809 och Sven Dufva

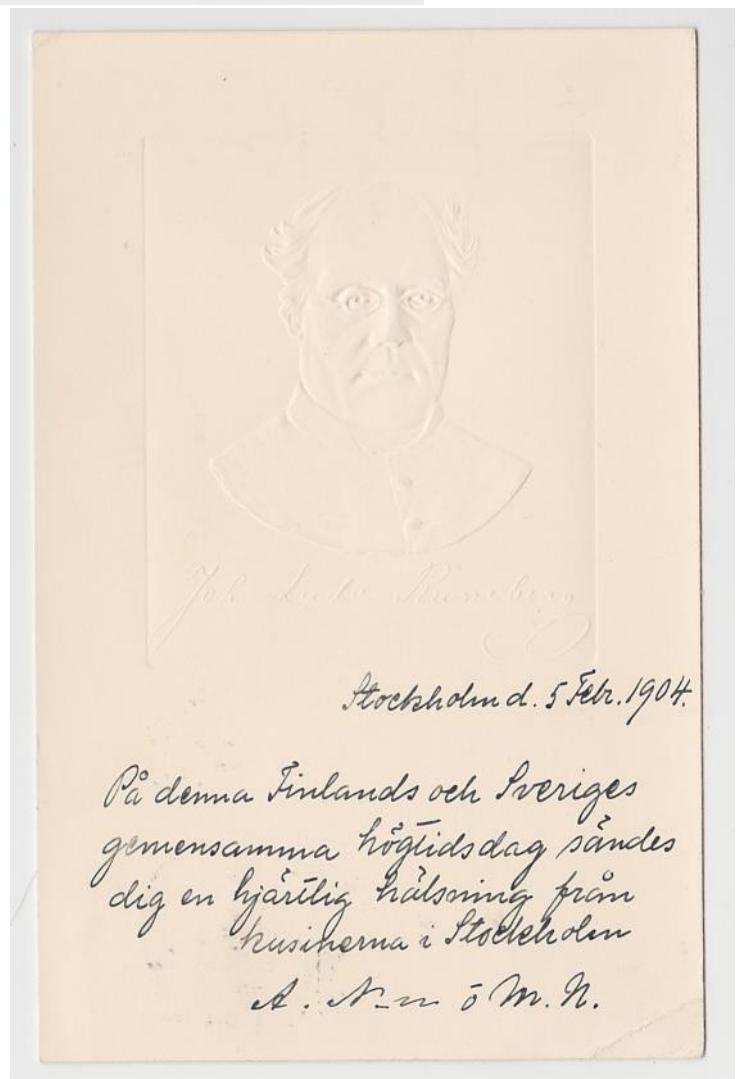
Daterat den 10 men stämplat 9 oktober 1900. DE TVÅ DRAGONERNE, Illustration av Albert Edelfeldt med äkta Göteborgshumor anno 1900 påskrivet.

dikten Vårt land vars första och sista verser kom att bli Finlands nationalsång.

Runeberg prisar folket och de enkla soldaterna som plikttroget försvarar fosterlandet till skillnad mot Gustav IV Adolf och de ledande Svenska militärerna och politikerna utsatte Finland för.

Flera illustratörer har bildsatt dikterna, mest känd är Albert Edelfelts upplaga som gavs ut i Helsingfors 1898–1900. Många av de 120 illustrationerna som slutfördes 1897–1900 hamnade direkt på vykort.

Det katastrofala finska kriget 1808–1809 känner vi bäst genom Fänrik Ståls sägner, diktverket av nationalskalden Johan Ludvig Runeberg. Det inleds med

Finlands nationalskald Johan Ludvig Runeberg på ett reliefvykort skickat 1904. Utgivet av Paul Heckscher.

Storfurstendömet och nationsbyggandet

Salutorget med Engels Stadshus t.h. tillhörde de första representativa platserna och byggnaderna beordrade av Alexander I i Helsingfors. Kejsarinnans sten med den kejserliga dubbelörnen restes först 1835 i samband med Nikolaj I-s besök, bror och efterträdare till Alexander I

1809 möttes lantdagen i Borgå för att reglera förhållandet med den ryska tsaren Alexander I.

Han lovade att bevara de gamla lagarna mot att stånden svor tsaren sin trohet.

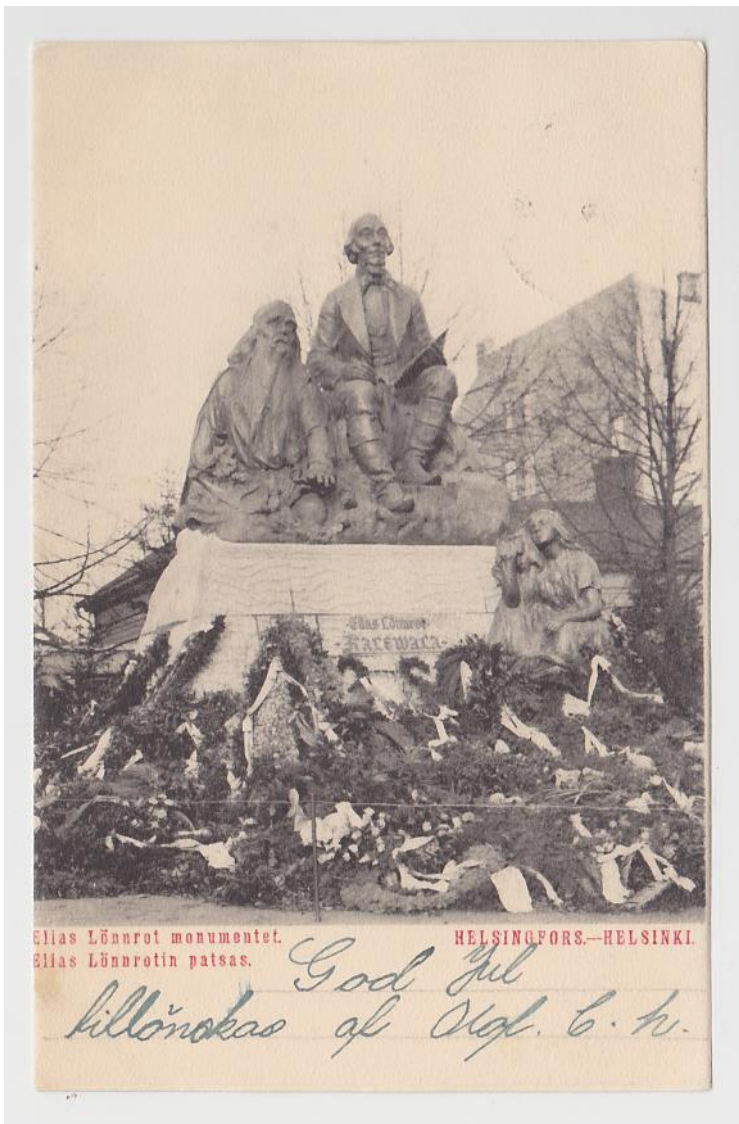
Autonomin får Finland att bygga upp en administration, med den Kejserliga senaten för Finland ledd av en rysk generalguvernör.

Alexander I lägger Finlands huvudstad vid Sveaborg, i Helsingfors med 4 000 invånare. Johan Albrecht Ehrenström och arkitekten Carl Ludvig Engel utformar staden med den förres stadsplan och Engels re-

presentativa byggnader: Helsingfors domkyrka, universitetet och Statsrådsborgen vid Senatstorget, samt Helsingfors stadshus vid Salutorget.

Storfurstendömet och nationsbyggandet

Staty av Elias Lönnrot i Lönnrotsskvären i Helsingfors.

Skulptör Emil Wikström.

Skulpturen fick sättas upp och avtäckas under natten oktober 1902 för att undvika överhetens bannbulla!

Aleksis Kivis staty av Väinö Waltonen på Järnvägsplatsen i Helsingfors.

När Nordeas huvudkontor nu flyttar från Kungsträdgården hamnar det förstås på Aleksis Kiven Katu.

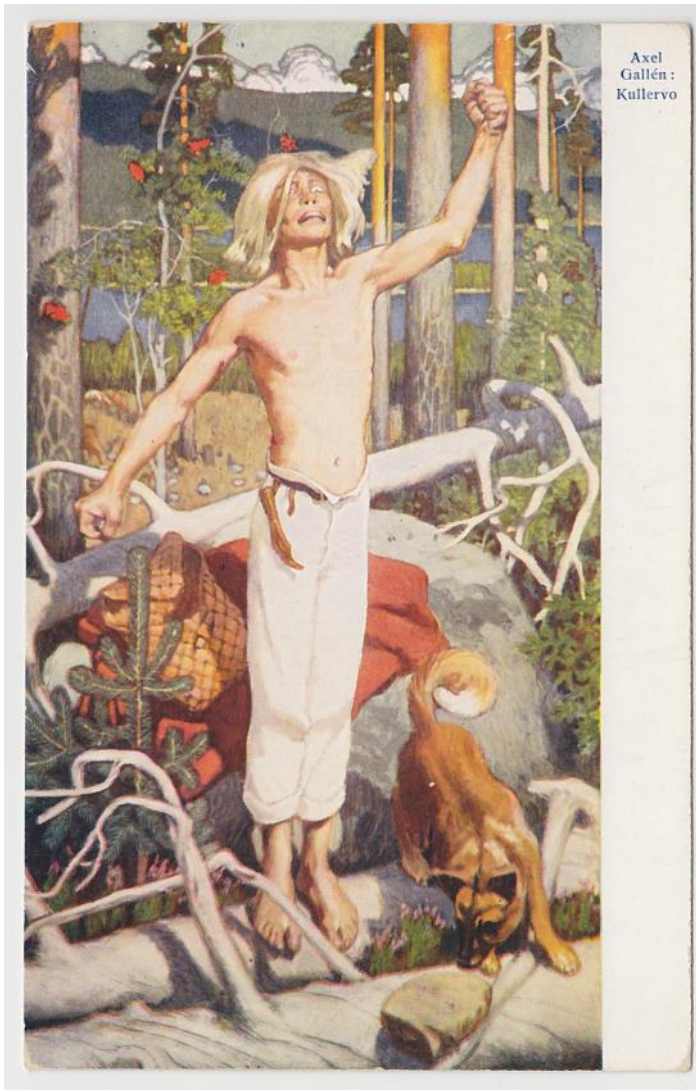
Elias Lönnroth samlade berättelser från Karelen som publicerades 1835: Kalevala, det finska nationaleposet.

Nu började också många bland de svenskspråkiga att lära sig finska. Förfinskningen av namn blev också vanligt. Alexis Stenvall blev Aleksis Kivi och skrev den första romanen på finska: Sju bröder.

Den finska nationalkänslan började byggas!

Axel Gallén och Kullervos vrede

Axel Gallén: Kullervo.

Förlag: Paul Hecksher, tryck: Römmler & Jonas, Dresden.

”Kullervos förbannelse” målade Gallén 1899 samtidigt som han målade andra Kalevala-motiv som fresker i Finlands byggnad på världsutställningen i Paris 1900. Kullervo är en olycksfågel som blir Ilmarinens slav. Dennes hustru skickar ut Kullervo i skogen med bröd som hon av elakhet bakat in en sten i. Stenen förstör Kullervos kniv, hans enda farsarv. Kullervo svär att hämnas....

Akseli Gallén-Kallela som han började signera runt 1900 och tog som namn 1907 ställde inte bara sin pensel i Finlands tjänst, utan var också djupt engagerad i det mer handfasta rysslandiseringsmotståndet för att smuggla vapen och rita finska protestfrimärken.

Albert Engström hjälpte motståndsrörelsen med att upplåta sin stuga för flyktingar, tex attentatsmannen Lennart Hohenenthal.

Axel Gallén och Albert Engström. Förlag: Paul Hecksher.

Zacharias Topelius 200 år

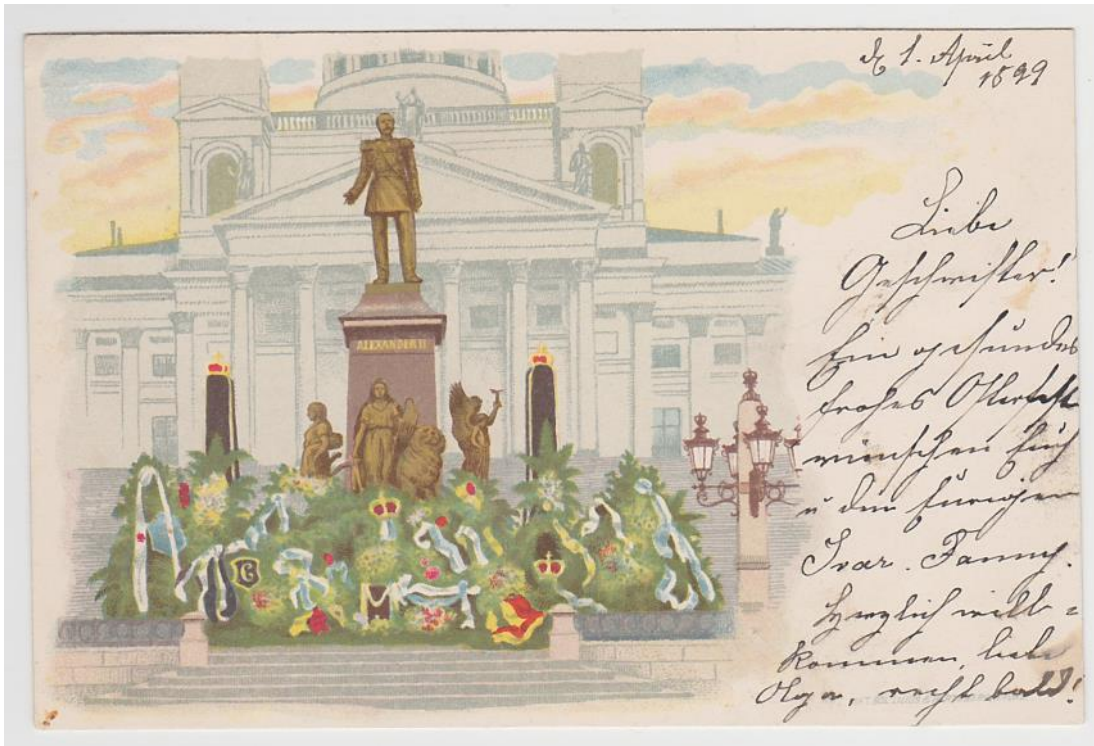

Zacharias Topelius var en enastående mångsidig och ytterst produktiv begåvning. I januari 2018 var 200-årsminnet av hans födelse.

Som redaktör drev han samhällsfrågor och den allmänna opinionen. Som universitetslärare och författare var han en moralisk kompass. I folkskolans och läroverkens undervisning förblev han närvarande tack vare Boken om vårt land och Naturens bok. Dessa lästes länge vid sidan av hans internationellt kända sagosamlingar och historiska romaner, Fältskärns berättelser främst bland dem.

Topelius var drivande för dagens finska flagga och hade redan 1854 beskrivit de finländska färgerna som blått och vitt i berättelsen "Fästningen Finlands värn". Berättelsen handlar om ett snöbollskrig mellan småpojkar där pojkarnas general säger: "Jag säger er att hvitt och blått är de finska färgerna - hvitt för våra vintrars snö och blått för våra blåa sjöar". 1863 publicerade Topelius en dikt om färgernas betydelse "Finlands flagga".

Alexander II vann finnarnas hjärtan med att 1863 iförd finska gardets uniform samla lantdagen i Borgå. Tsaren befäste lantdagen centrala

Blomsterhyllning vid Alexander II:s staty 1/4 1899

1881. I Finland samlades till en staty på senatstorget. Skulptören Walter Runeberg, Johan Ludvigsson, utförde verket, avtäckt på tsarens dödsdag 1894. Omgiven av Lag, Fred, Ljus och Arbete är det Finlands viktigaste personmonument – och 1899 flitigt använt för blomsterhyllningar som en svårstoppad protest mot Nikolaj II-s manifest. Alexander II-s lagbok är också den som angrips av den ryska dubbelörnen i Edvard Istos berömda målning.

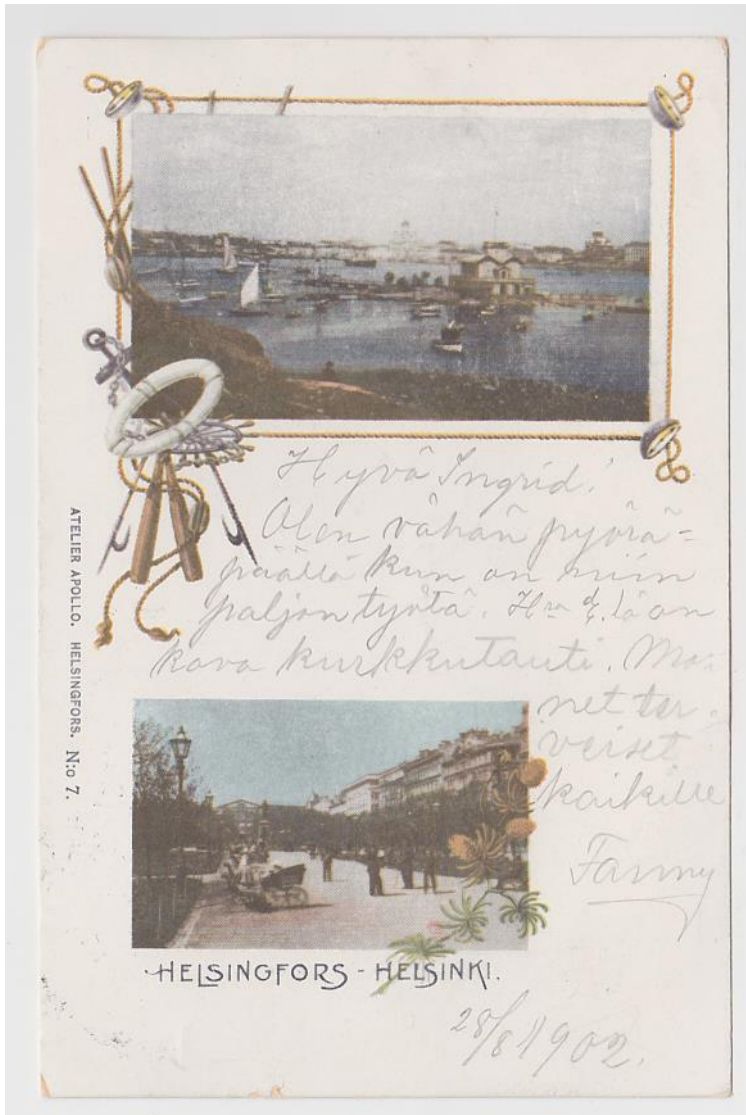
En av tiotusentals illegala kopior av Edvard Istos *Anfall*.

ställning. Han bestämde att finska skulle bli ett officiellt språk efter en 20-årig övergångsperiod.

Alexander II mördades i St Petersburg den 13 mars

Helsingfors år 1900

År 1900 hade byn som 1809 hade 4000 invånare haft en blomstrande utveckling och hunnit att växa till 93 000. Kvarvarande trähusen höll som bäst på att ersättas av stenhus i jugendstil.

Men det ökande välståndet sågs med misstänksamhet av Ryssland samtidigt som landets militärstrategiska vikt ökade med spänningarna mellan stormakterna.

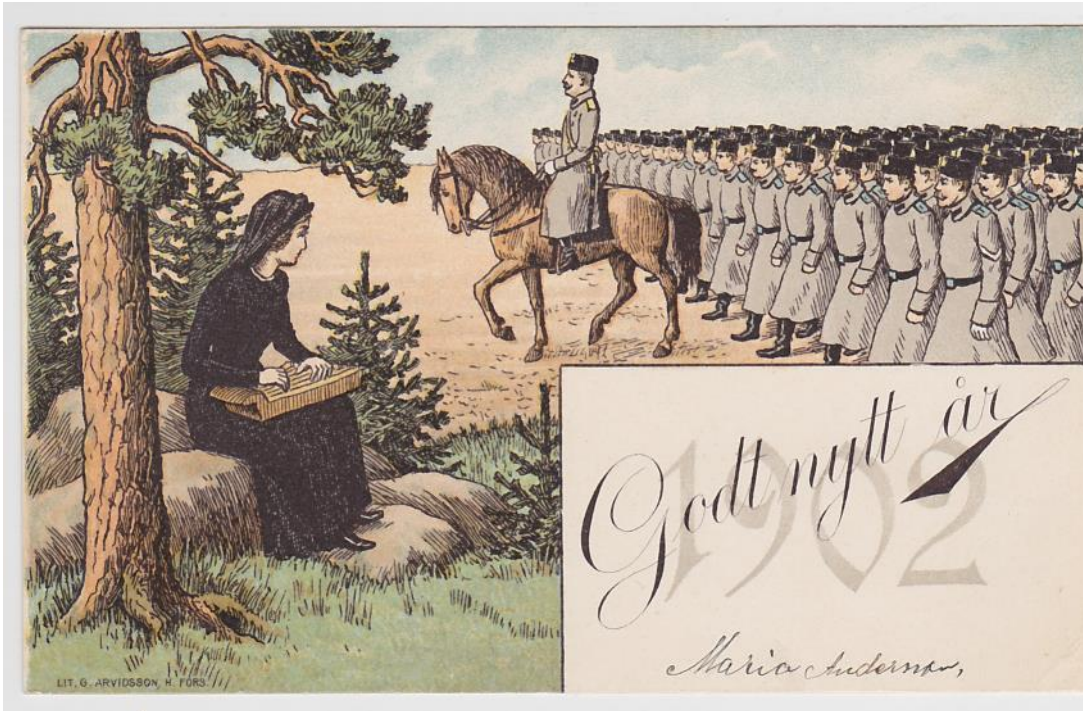
Den Nyländska Jaktklubbenn.

Den ryska flottan använde sig av en flagga med ett snett Andreaskors i blått på vit bakgrund. Flaggan användes även av Kejserliga Flodsegelsällskapet i Sankt Petersburg med sällskapets vapen i inre, övre hörnet. 1861 gav tsaren av Ryssland tillstånd åt Nyländska jaktklubben att använda flaggan som föreningsflagga, med deras vapen istället för det ryska.

Sjudande folkliv på Helsingfors kajer.

Februarimanifestet och värnpliktslagen

15 februari
1899 la gene-
ralguvernör
Nikolaj
Bobrikov
fram ett mani-
fest som fast-
ställde att all
finsk lag
skulle stiftas i
St Petersburg.

1901 återkom
därefter värn-

Finlands mö spelar kantele vid ryska arméns förbimarsch. Protest mot värnpliktslagen 1901.

pliktslagen som senaten tidigare sagt nej till. Från en armé med finskt befäl och manskap för användning i Finland skulle den integreras med ryskt befäl och sättas in varsomhelst. Massiva protester utbröt.

Vid kosackkravallen 18 april 1902 skedde mönstring av 110 av 855 kallade. Mängder av åskådare samlades och strömmade över till senatstorget och buade ut senatorerna som kom ut från senaten.

*Från Kravallen på
Senastorget 18/4 1902
kl. 4.10 e. m. Emil Rund-
manin valokuvaamo.*

Emil Rundman, Helsingfors, Rundman hade en fotoateljé i Helsingfors under åren 1902-1908

Kosackkravallen 18 april 1902

Guvernör Kaigorodov beslöt att kalla in kosacker för att tygla de uppmot 10 000 åskådarna som samlats och strömmat över mot senatstorget.

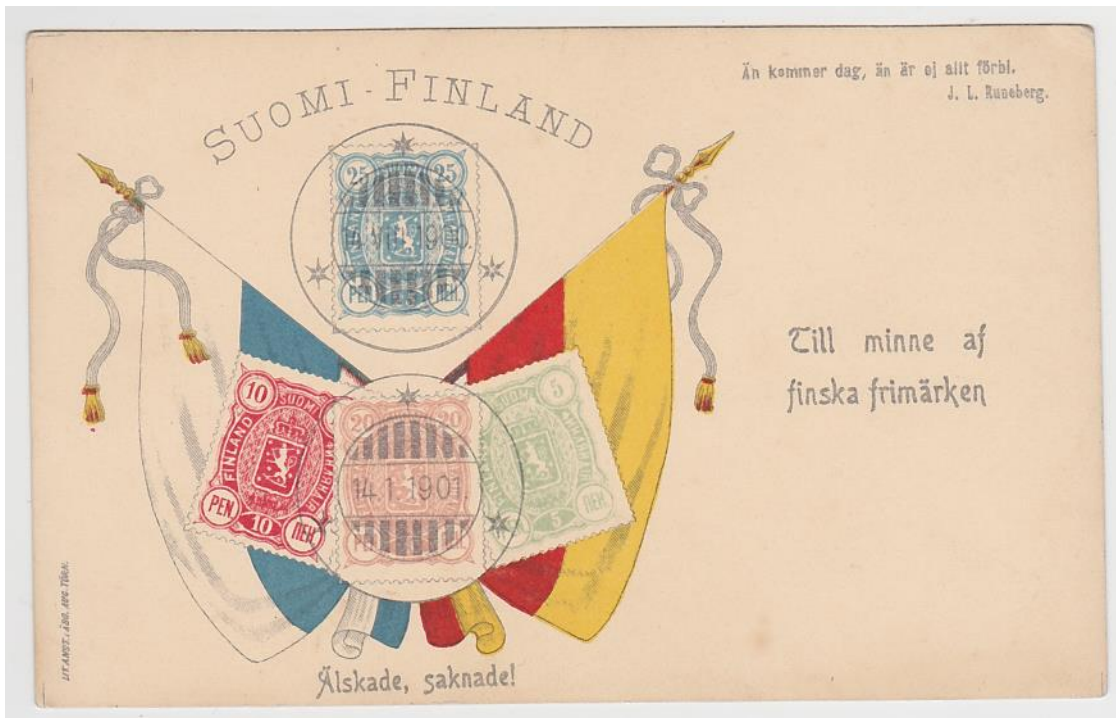
Från Kravallen på Senastorget 18/4 1902 kl. 3—4 e. m. Emil Rundmanin valokuvaamo.

En som lockats till senatstorget var den 28-årige Eugen Schauman. Han angreps av tre kosacker och fick flera piskrapp. När en grep efter sabeln stötte Schauman sin kniv i bröstet på kosacken—vilket kastade denne av hästen utan att bladet trängde in. Schauman kunde smita!

Från Kravallen på Senastorget 18/4 1902 kl. 4.30 e. m. Emil Rundmanin valokuvaamo.

Samling kring nationalsymbolerna

*Till minne av finska frimärken Älskade, saknade
oskrivet och ofrankerat vykort med hel adressida*

Den första ofärdsperioden samlar finnarna kring nationalsymboler som sedlar och frimärken.

Också de litterära och musikaliska nationalitetsyttringarna får stort genom-

slag som Jean Sibelius Finlandia som får premiär år 1899 på Svenska teatern i Helsingfors.

Runebergs födelsedag är omtvistad men firas med Runebergsdagen den 5 februari. Bilden nedan är möjligen från 100-årsminnet 1904 även om bilden är skickad två år senare.

Samling runt Runebergsstatyn den 5 februari i Helsingfors.

Vykort utgivet av Knackstedt och Näther, Hamburg, skickat 22 mars 1906.

Novembermanifestet

Rysslands nederlag mot Japan 1904–1905 spred strejker och protester över ryska riket.. Nikolaj II tvangs 4 november 1905 att utfärda novembermanifestet som

Folkmassan sjunger "Vårt Land" efter Manifestets förkunnande 6. November 1905. Foto från senaten, nuvarande presidentpalatset. Vykort skickat den 3 december till en intressant adressat: Grefven och Grefvinnan Mannerheim. Gustaf Mannerheims äldste bror Carl spelade en central roll mot förryskningen och utvisades av Bobrikov 1903 till Stockholm.

återställde Finlands grundlag och lantdagens rätt att lagstifta. Utfästelsen kom "i grevens tid". Den ryska flottstyrkan på plats hotade att ödelägga Helsingfors för att stoppa oroligheterna.

Med novembermanifestet kunde Finland utveckla statsskicket under 1906 till ett av världens modernaste. Lantdagen blev en enkammarriksdag med allmän och lika rösträtt för både män och, som andra land i världen, kvinnor.

Då Unionen firade beslutet om allmän rösträtt underströks att det främst var Tekla Hultins verksamhet som påverkat dem som då bestämt om kvinnornas politiska rättigheter..

Ny Generalguvernör ger stöd

Den ryske ämbetsmannen Nikolaj Gerard blev Finlands generalguvernör efter storstrejken 1905. I ideologisk mening var han frisinnad och sökte i sin verksamhet att iaktta Finlands konstitutionella rättigheter. När reaktionen övertog rodret i S:t Petersburg i februari 1908 avlägsnades han från sin post. År 1923 erbjöd den finska regeringen honom politisk asyl i Finland.

Andra förtrycksperioden

Den andra förtrycksperioden inledes 1908 efter att trycket i övriga Ryssland lättats genom införandet av Duman där en rysknationalistisk majoritet blev dominerande. Efter tre inskränkningar i Finlands rättigheter 1908, 1909 och 1910 var situationen tillbaka till februarimanifestets 1899 med autonomin upphävd.

Finland på Solskensolympiaden

"Solskensolympiaden" 1912 i Stockholm hjälpte Finland "löpa in på världskartan" och blev en manifestation för den finska nationen. Finland placerade sig på fjärde plats i medaljligan efter USA, Sverige och Storbritannien medan övriga Ryssland hamnade trea från slutet.

Inbjudan att delta skickades 1910 av Internationella olympiska kommittén (CIO) efter riktlinjer från CIO:s kongress i Haag 1907, där man hade definierat "idrottsnation" så att Finland kunde delta som storfurstendöme i Ryssland.

Efter högt diplomatiskt spel kunde Finland träda in med egen trupp, inmarscherande efter Ryssland under skylten Finland. Föreningsfanan som fördes väckte ont blod som lugnades med löftet att vid prisceremonierna skulle finska priser presenteras med rysk flagga överst och en finsk föreningsvimpel under.

Efter Juho Saaristos guld i spjutkastning hissades vimpeln med texten "Finland". Utrikesministern Albert Ehrensvärd d.y. riktade en skarp order till Viktor Balck att Finland skulle följa överenskomna villkor.

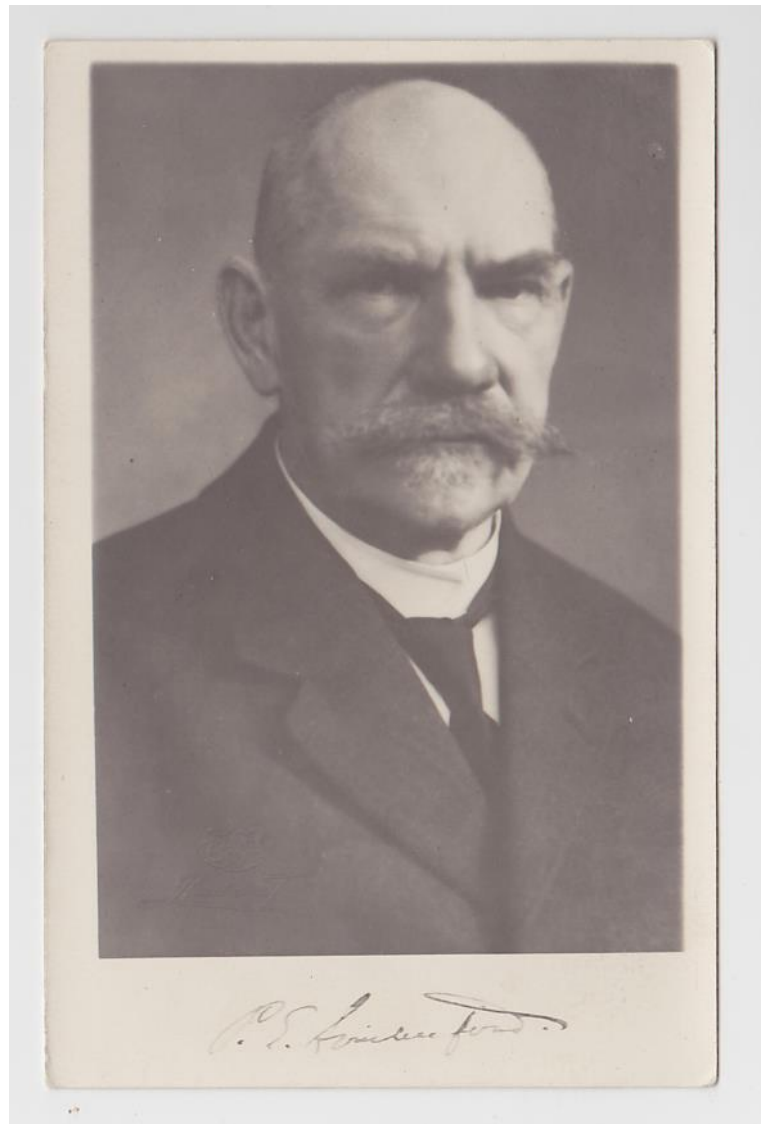
Självständigheten

I Ryssland bildades en tillfällig regering efter revolutionen i mars 1917. Denna regering återställde tsarens inskränkningar i Finlands autonomi.

En ny revolution skedde i Ryssland i november 1917. Då tog bolsjevikerna makten.

Den 27 november utnämndes en borgerlig senat, ledd av P. E. Svinhufvud som riksföreståndare. Han lade fram Finlands självständighetsförklaring den 4 december.

Den 6 december, godkände lantda-
gen självständighetsförklaringen.
Ryssland erkände Finland själv-
ständigt den 31 december 1917
följt av många västländer. Finland
stod nu på egna ben!

Pehr Evind Svinhufvud, känd som Ukko-Pekka ("gubben Pekka") (1861-1944) var det självständiga Finlands första riksföreståndare 1918 och tredje president 1931–1937.

Suursaari. Hogland.
Denna fantastiskt vackra
bild med studentskor på
höjden som skådar mot en
dimhöljd framtid skulle
kunna vara en allegori för
den unga nationens för-
hoppningar 1917.

Platsen ger i så fall en bit-
ter eftersmak – Hogland
erkändes finskt 1920 men
kom att erövrats under vin-
terkriget, åter byta ägare
flera gånger under fortsätt-
ningskriget med avfolkning
och undergång för öns spe-
ciella sälhundar som resul-
tat. Ön är idag rysk.

Vapenstillestånd i "The Great War"

Ententens segerflaggor efter vapenstilleståndet 11/11 1918.

Finlands självständighetsprocess var en del i stormaktsmanövrarna runt världskriget.

Kriget var långt ifrån avgjort när 1918 började. Den nya bolsjevikiska

ryska regeringen behövde avsluta kriget och sluter separatfred i Brest-Litovsk med Tyskland den 3 mars. Tyskland flyttar massiva styrkor till västfronten och bryter dödläget i skyttegravskriget, tjocka Bertha når Paris.

Men under sommaren ger USA:s stöd resultat. 8 augusti bryter den tyska västfronten samman.

Ententens soldater bryter genom "den ogenomträngliga" Hindenburglinjen den 5 oktober. Myteri utbryter inom tyska flottan.

Vapenstillsåndsavtal med Tyskland sluts den 11 november i en järnvägsvagn i Compiègne som Hitler skulle återanvända 22 år senare.

Trotsky auf der Fahrt zur Sitzung.
Троцкий выезжает из заседания.

Leon Trotskij sluter freden i Brest-Litovsk.

Ryska revolutionen

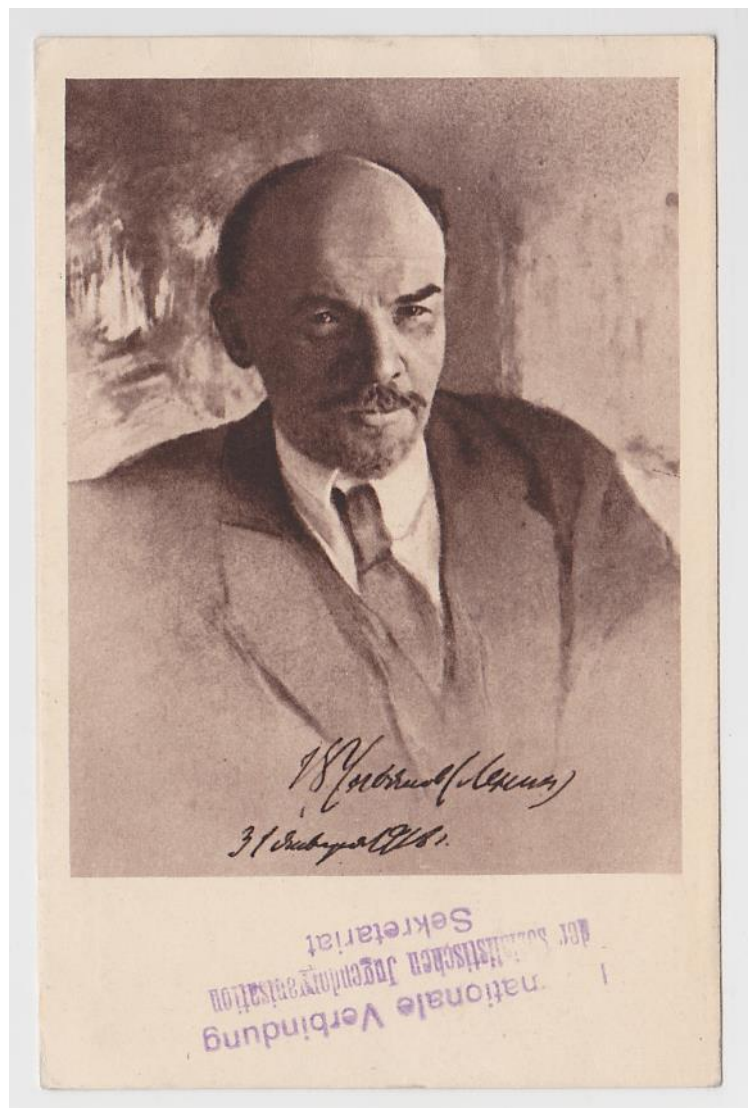
I öst har vapenstillestånd inte betytt fred. Ryssland flyttar huvudstaden från Petrograd till Moskva den 5 mars efter att Leon Trotskij slutförhandlat vapenstilleståndet med Tyskland.

Tsaritsan och barnen. Samtliga avrättades tillsammans med tsaren den 17 juli 1918.

Ryska inbördeskriget tar fart och fortsätter till 1922 med 19 deltagande länder på den vita sidan innan Trotskijs Röda Armé triumferar. När vita styrkor hotar Jekaterinburg i juli låter den ryske befälhavaren mörda hela tsarfamiljen.

Den nye ryske "tsaren", Lenin, låter Finland löpa, världsrevolutionen och de starka arbetarstämningarna i Finland ska säkert kunna återsamla nationen till Ryssland när inbördeskriget är vunnet

N. Lenin, Volkskommissär. Verlag: Socialdem. Jugendorganisation der Schweiz - Zürich - Bäckerstrasse 20 - skickat 1918!

Finska inbördeskriget

I Finland blir Gustaf Mannerheim överbefälhavare för de vita skyddskårerna och ger order att de ryska trupperna i Österbotten skall avväpnas den 27 januari. Inom kort är Österbotten vitt, Vassasenaten som leder de vita tar plats i Vasa stadshus.

Samtidigt slår de röda skyddskårerna till för att arrestera senaten i Helsingfors. Riksföreståndaren P.E. Svinhufvud tar sig med den kapade isbrytaren Tarmo till Vasa via Reval och Berlin. I Helsingfors tar finska folkkommissariatet makten och leder angreppet mot det vita Finland.

Gustaf Mannerheim. Han förärades på sin 75-årsdag hederstiteln marskalk av Finland 4 juni 1942 av Finlands regering,

Snart är 100 000 man i strid på vardera sidan, inbördeskriget förs med alla medel, från militära till ren terror och gerillataktik.

Stadshuset i Vasa blev den vita senatens huvudkvarter under inbördeskriget.

Finska inbördeskriget

Svenska brigaden i Uleåborg den 23 februari 1918.

Svenska brigaden var en svensk frivilliginsats som organiserades av en av Mannerheims bröder i Sverige.

Numerärt liten, men genom att den bestod av många svenska officerare och underofficerare

blev den ett viktigt stöd för Mannerheim.

Vasasenaten ingår 7 mars avtal med Tyskland som gör Finland till satellitstat. Mannerheim vill klara sig utan hjälp och söker forcera fram vit vinst med slaget vid Tammerfors.

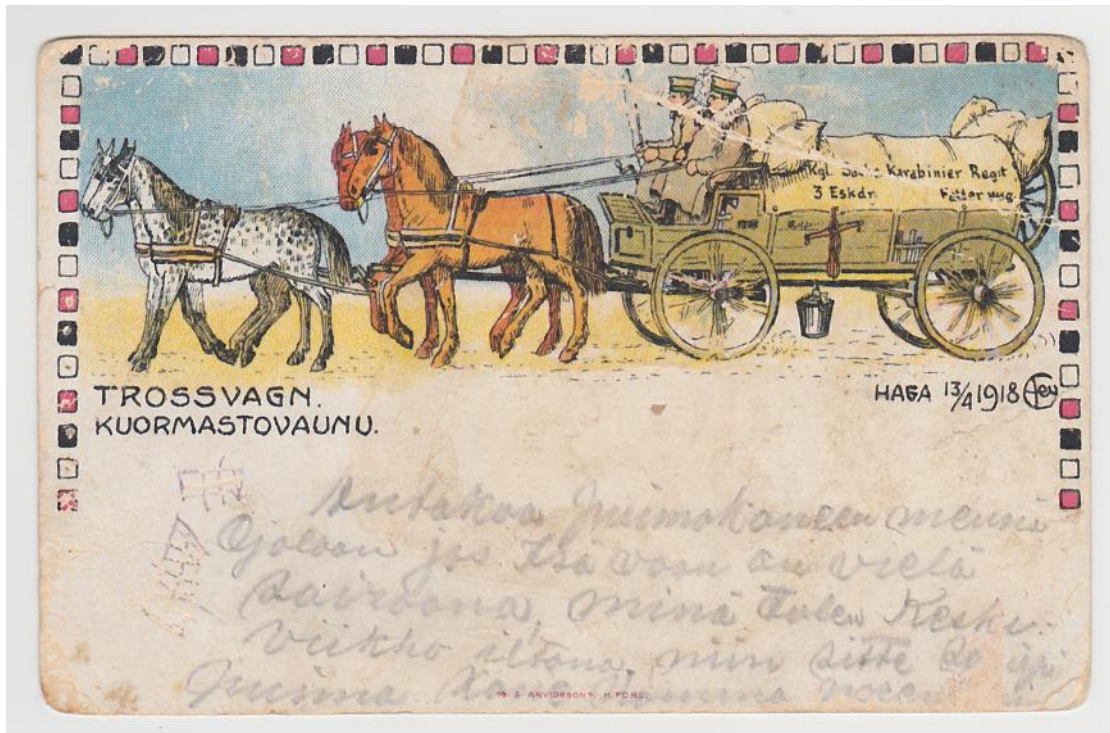
Under krigshändelserna 1918 spelade FÅA:s vinterdugliga fartyg en betydande roll i Finlands politiska utveckling. Ångfartyget Arcturus hämtade hem de i Tyskland militärt utbildade jägarna till Finland, och andra

fartyg skötte om vapen- och ammunitions-transporter.

Finska Ångfartygs Aktiebolaget Helsingfors, Finland. -8-bildskort med Fishing by strand-trap in the river Kemi, samt bilder av skeppen Torneå, v. Döbeln, Uleåborg, Urania och Astoria, Arcturus & Polaris, Wellamo & Oihonna, Norra Finland. Ca 1910.

Finska inbördeskriget

TROSSVAGN signerat AFey HAGA 13/4 1918. Tysk trupp på den vita sidan på väg mot Helsingfors.

Vagn med text: "Kgl. Sacks. Karabinier Reg:t / 3 Eskdr. Fatter wag."

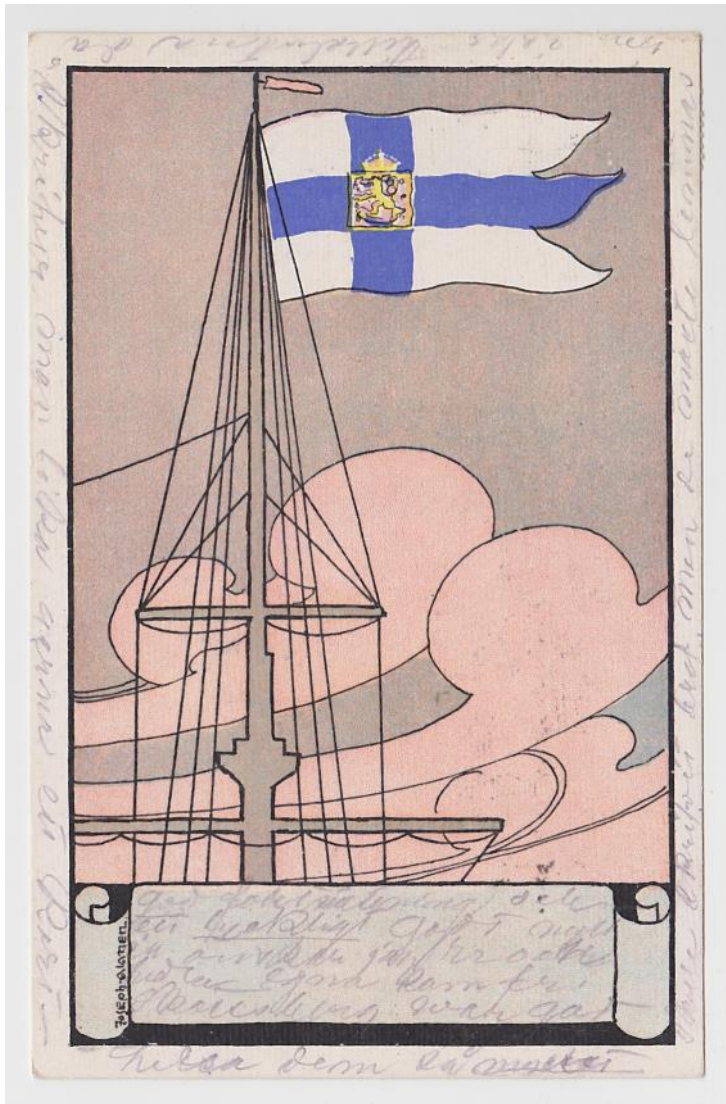
Men den 3 april landstiger tyska trupper i Hangö och vinner marschen till Helsingfors efter hårda strider.

Den finske tecknaren Alex Federley med hemvist i Helsingfors förort Haga och politiskt närstående den vita senaten har tecknat en serie bilder från sin hemort med den tyska kåren behagfullt marscherande eller rastande mot Helsingfors, men i verkligheten skedde intensiva strider.

Den 12 maj slutar inbördeskriget, den 15 maj rider Gustaf Mannerheim in i staden på sin vita häst. Mannerheim avgår i protest som överbefälhavare efter inbördeskriget.

Slut på inbördeskriget är inte slut på död och förnedring. Övergreppen från den röda sidan under reträtten i april hämnas brutalt av de vita som spärrar in tiotusentals människor i koncentrationsläger där dödandet fortsätter med avrättningar, sjukdomar och svält.

Konungariket och republiken Finland

Konungariket Finlands statsflagga med kunglig krona. Vykort från 1918 signerat Joseph Alanen.

Den borgerliga delen av senaten gör Finland till kungadöme. Den 9 oktober väljs Friedrich Karl, greve av Hessen och svåger till Kaiser Wilhelm II, till kung av Finland. Men valet blir helt fel i tiden – Kaiserns allianser faller ihop och Tyskland sluter vapenstillestånd. Segrarmakterna tvingar fram Wilhelm II:s abdikation och gör klart att de inte kommer att acceptera hans svåger på finska tronen.

Fredrik Kaarle, som han kallas i Finland avsäger sig posten den 10 december utan att ha tillträtt och Mannerheim blir den enda i det ledande skiktet med rätt förbindelser till segrarmakterna. Han kallas in som Finlands andre riksföreståndare den 12 december. Med Man-

nerheim fastställs 1919 Finlands nya statsskick som republik.